

Biskop Atle Sommerfeldt:

## Nyttårsforedrag prestene 2021

Også jeg vil ønske dere et godt nytt år – som et håp i trass og tro! Ved dette årsskiftet har vi levd med menneskene i Gjerdrum og den forferdelige katastrofen de lever i. Og jeg har vært stolt av å se hvordan lokalkirken har vært en synlig og nær medvandrer med menneskene i Gjerdrum i disse dagene.

### Kirke i pandemiens tid

Så fikk også vår generasjon erfare naturen på sitt verste da et virus angrep oss og hele verden som lyn fra klar himmel. Pandemier har vært en del av kirkens virkelighet så lenge vi har eksistert, men det var vel flere enn meg som knyttet pest og pandemier av samfunnsødeleggende styrke til helt andre samfunn og kontinenter enn Norge. Vi har kunnet søke styrke i kirkens erfaringer gjennom generasjoner og på alle kontinenter at det er mulig, også for vår generasjon, å overkomme pandemien så sant vi holder sammen, holder avstand, bruker kunnskapen om hvordan smitte kan begrenses, tar vare på de mest sårbare og unnlater å kaste skyld på enkeltpersoner og grupper.

Men det har vært et krevende år for kirken og hver enkelt av dere. Fremst står minne om Bjørn-David Haraldsen, vår kollega som døde i pandemien.

Mange av dere har ledsaget etterlatte etter koronadødsfall og de aller fleste av dere kan fortelle om smerten hos pårørende som ikke har kunnet være på dødsleiet til sine kjære på grunn av restriksjonene.

Som kirke har vi måttet redusere og til dels avstå fra vår sentrale møteplass ved kirkens nattverdbord. Vi har måttet redusere vår ledsagelse av barn og unge og oppfølging av sørgende og eldre, og vi har i begrenset grad kunne finne sjelens ro og tilhørighet i kirkebyggene våre. Mange av dere har måttet være lærere for deres egne barn og erfart direkte hvordan barn og unge blir rammet .

Året 2020 har også vært et oppløftende år. I krisen og begrensingene har vi som fellesskap forsterket våre utradisjonelle møteplasser og funnet nye muligheter på nye arenaer. Egne dåpsgudstjenester har gitt mange gode erfaringer og de gangene vi har kunnet møtes i kirkerommene, har rommets storhet blitt enda tydeligere.

De nye mulighetene den digitale virkeligheten åpner har gitt mange nye møteplasser og erfaringer. Mer enn én million mennesker var i kontakt med Den norske kirke i Borg bare i månedene mars-juni. Og jeg er spent på hva rapportene om oppslutningen på utegudstjenester og gudstjenester på utradisjonelle arenaer vil fortelle.

Den store vendingen vi har sett i vår kirkelige praksis har vært krevende, men har også utløst kreativ samhandling mellom ansatte av ulike profesjoner. Det lover godt for utviklingen av kirken på alle nivåer i årene fremover. Vi må styrke samskaping for å håndtere samtidens utfordringer.

Ikke minst har dere i presteskapet vist store evne til å gjøre prestetjenestens kjerneoppgaver på nye måter som har vært tilpasset pandemiens virkelighet. Kanskje kan vi bruke den gamle formuleringen «nytt inventar i samme hus» om hvordan det har vært å være kirke i 2020. Når pandemien er overvunnet, kan vi ikke vende tilbake til våre arbeidsmetoder slik de var før pandemien. Vi må ta med oss det vi har lært, og

fortsette å videreutvikle vår kommunikasjon med medlemmer og lokalsamfunn på deres møteplasser.

### Du må ikke sove!

I forrige uke så vi utrolige scener fra USAs hovedstat. Den siste presidenten har ledet det som mange kaller en kult med ytterst lojale følgere, en allianse av rasister med sørstatsflagg, antisemitter og «kristne» apokalyptikere med JESUS-plakater som tror såkalte profetier om at Gud har bestemt at Trump skal få en ny periode. En av dem er Anna Khait. Hun presenterer seg som en ex-profesjonell pokerspiller og etterfølger av Jesus, og har 291.247 følgere på Twitter. Noe av det hun har meldt på Twitter de siste dagene er dette: «God said two terms for Trump and so it SHALL BE. Hallelujah. God will make a way (6.1)»<sup>1</sup>

Hele denne bevegelsen, og Anna Khait kan være et symbol for dette, viser hvordan sosiale medier kan forsterke ekstreme og løgnbaserte bevegelser i et ekkokammer der venner av samme fold forsterker hverandre og stenger motforestillinger og reell kommunikasjon med andre ute. De siste årene har vi sett en stadig sterkere allianse mellom autoritære politikere og autoritære kristne miljøer som påberoper seg særlig åpenbaringer. Dette er ingen ukjent allianse historisk sett, og var særlig levende i forrige århundres fascistiske massebevegelser.<sup>2</sup>

### Har dette noe med oss å gjøre?

I møte med det vi nå ser må vi som kirke og prester ikke sove og tåle uretten som ikke rammer oss selv, for å parafrasere Øverlands dikt fra 1937<sup>3</sup>.

Redaktør Vebjørn Selbekk i Dagen minner om at «det dessverre er et faktum at det er i visse kristne miljøer at støtten til Trump har vært sterkest». Om de ikke er sentrale i Den norske kirke, har de større innflytelse i deler av kristenfolket og har effektiv digital kommunikasjonskapasitet. Det er liten tvil om at disse utrente miljøene og deres tilgang til det offentlige rom, skader alle kirkesamfunn i Norge, og særlig Den norske kirke som hele befolkningen forholder seg til.

Mer alvorlig er Ervin Kohn og Antirasistisk Senters mangeårige påvisning av den nære sammenhengen mellom antisemittisme, allmenn rasisme og islamofobi også i Norge.

---

<sup>1</sup> Noen eksempler fra hennes twitring: «Jesus is my savior, Trump is my president (10.12)...God said two terms for Trump and so it SHALL BE. Hallelujah. God will make a way (6.1)...I don't put my trust in any man, and that includes Pence. I put my trust in GOD. He will get the FULL glory! I am still standing on what the Lord told me back in 2016.. 2 TERMS. God makes a way where there is no way....Glory to you God, for it is not over. Praise the LORD!! The lion of Judah is about to ROAR» (8.1). Kristenledere og teologer som etter Bidens valgseier har kritisert Trump-profetiene utsettes nå for hets, drapstrusler og beskyldninger om å stå under satanisk påvirkning, se <https://religionunplugged.com/news/2021/1/12/charismatics-are-at-war-with-each-other-over-failed-prophecies-of-trump-victory>

<sup>2</sup> Svært forståelig at Ervin Kohn, forstander i Det mosaiske trossamfunnet i Norge, regelmessig dokumenterer antisemittismen blant Trumps følgere – inkludert et bilde av en av demonstrantene med T-skjorte med dødningehode som logo og med overskrift Camp Auschwitz med underteksten «Work brings freedom». Bildene fra USA og det som har utviklet seg til trumpismebevegelsen med søsterbevegelser ikke minst i Europa, gjør både den NRK-baserte spenningsserien «Babylon» fra Tyskland i årene rett før 1930 og Margrete Atwoods «Tjenerinnens beretning» fra et fremtidig splittet USA der en del er styrt av en sekt med kristne innslag, ubehagelig relevant.

<sup>3</sup> Jfr Torleiv Austad: «Sviktet kirken jødene under okkupasjonen?» særlig del 1: «Før krigen», i Torleiv Austad, Ottar Berge, Jan Ove Ulstein: «Dømmekraft i krise», Akademia, Kyrkjefag profil nr 18, 2012.

Denne erfares daglig av de som rammes av disse holdningene og handlingene<sup>4</sup>, noe sommerens Black Lives Matter-bevegelse har vist oss så tydelig.

Men vi må gå dypere inn i disse trendene for å kunne finne frem til kirkens og forkynnelsens svar i møte med disse skremmende tendenser og bevegelser i og utenfor «kristenfolket».

### Totalitære bevegelser og ensomhet

En av forrige århundres største politiske filosofer er tyskeren Hanna Arendt. I 1933 flyttet hun til Paris fordi hun som jøde ikke kunne fortsette sin akademiske karriere ved et universitet i Tyskland. Da Nazi-Tyskland okkuperte Frankrike, ble hun internert og klarte å flykte på dramatisk vis til USA. Et av hennes hovedverk er en studie i totalitærens opprinnelse<sup>5</sup>, i skyggen av sine sterke erfaringer med sivilisasjonens sammenbrudd i nazi-Tyskland og under stalinismen.

I avslutningen av studien<sup>6</sup> stiller hun spørsmål om hvilke grunnleggende behov og erfaringer som gjør at mennesker slutter opp om totalitære bevegelser som fremprovoserer terror og har intoleranse som ideologi. Den erfaringen hun løfter frem er isolasjon og ensomhet. Mennesker som opplever seg isolert fra andre og føler at de ikke hører til i samfunnet eller ikke får anvende sin kompetanse, gjenfinner mening med livet og egen selvrespekt ved å overgi seg selv til de totalitære bevegelsenes ideologi og fellesskap. Ved å knytte denne allmennmenneskelige erfaringen til oppslutning om bevegelser det på geografisk eller historisk avstand virker uforståelig kunne får folkelig oppslutning, gir Arendt oss et verktøy til å forstå tidens tegn og utvikle handlingsalternativer til ekskluderende og totalitære bevegelsene.

### Ensomhetens tidsalder

Den emeriterte overrabbineren i Storbritannia Jonathan Sacks, som døde i november i fjor, har pekt på det han kaller en «kulturell klimaforandring» i Vesten de siste femti årene<sup>7</sup>. Denne kulturelle klimaforandringen er bevegelsen fra et «vi-samfunn» til et «jeg-samfunn». Sacks påviser at overgangen fra «vi» til «jeg» truer selve essensen i det å være menneske<sup>8</sup>. Han minner om den andre skapelsesberetningens grunnutsagn: «Det er ikke godt for mennesket å være alene». Kjernen i et «vi-samfunn» er, ifølge Sacks, at vi hører til et fellesskap, et «vi», som er større enn oss selv, der vi tar hensyn til hverandre utover det som tjener mitt individuelle behov, og sammen utvikler det felles beste for alle («common good»). Det er dette som svekkes når «jeg»-kulturen blir dominerende og moralske begreper som plikt, samvittighet, respekt, byttes ut med idealer som autonomi, individualisme og selvrealisering<sup>9</sup>. Sacks hevder at den kulturelle klimaendringens goder i form av økt frihet og redusert sosial kontroll, som han etter min oppfatning legger for liten vekt på, har sitt overslag i en svekkelse av tilhørigheten til fortiden erkjennelsen å være en del av et fellesskap som strekker seg bakover og fremover og utover til andre mennesker.

Sacks fremhever at en stor andel av Vestens befolkning nå bor alene. I Norge gjelder det nesten 1 million mennesker, 38% av husholdningene og nesten 20% av

---

<sup>4</sup> Som vi vet, er dette dagens uttrykk for den tradisjonelle norske skepsisen mot dem som er annerledes, være seg jøder, jesuitter, samer eller romfolk.

<sup>5</sup> Hannah Arendt: «The Origins of Totalitarianism». Penguin 1954

<sup>6</sup> Ibid s 622-629.

<sup>7</sup> Jonathan Sacks: «Morality. Restoring the Common Ground in Divided Times». London 2020

<sup>8</sup> Ibid s32

<sup>9</sup> Ibid s 14

befolkningen. Det er ingen nødvendig sammenheng mellom å bo alene og oppleve ensomhet eller leve sosialt isolert. Men Sacks har rett i at risikoen øker hos dem som bor alene<sup>10</sup>. Ensomhet er i stigende grad i forskningen identifisert som en vesentlig årsak til både psykisk og fysisk uhelse og forkorter forventet levealder med flere år.<sup>11</sup>

I et «jag»-dominert samfunn øker ulikheten mellom mennesker. Sacks påviser at i 1965 var forskjellen mellom øverste direktør og den gjennomsnittlige arbeider i amerikanske bedrifter 20-1 – noe som fortsatt i norsk sammenheng må sies å være høyt. I 2019 var forskjellen 312 til 1<sup>12</sup>. Også i Norge øker den økonomiske forskjellen selv om de fortsatt er lave sammenliknet med USA og Storbritannia<sup>13</sup>. Men vi må være oppmerksomme på at antallet husholdninger som strever med å klare seg er økende, og at de rike i større grad enn tidligere har frimodighet til å eksponere sin rikdom i offentligheten.<sup>14</sup>

Sacks hevder som Arendt, at ensomhet – eller det kulturelle skiftet fra «vi» til «jag» gjør mennesker og samfunn sårbare for konflikter, forandring og uforutsigbarhet<sup>15</sup>. Når den økende ulikheten kobles til manglende relasjonsbygging mellom de som styrer og befolkningen, svekkes tilliten og autoritære bevegelser får vekst.

Dette er et hovedpoeng i Noreena Hertz, oldebarn til en av Sacks forgjengere, Joseph Hertz, sin grundige studie «Ensomhetens århundre» fra i fjor.<sup>16</sup> Som Sacks mener hun at en ekstrem ideologi som fristiller markedskreftene fra moralsk og samfunnsmessig nytte, er en sterk årsak til økningen i ensomhet.<sup>17</sup>

Både Sacks og Hertz påviser den sentrale rolle de globale medie-gigantene og deres sosiale medier betyr for å forsterke utviklingen av ensomhet. Sosiale medier bidrar sterkt gjennom sine algoritmer og utrolig sterke kommunikasjonsarenaer, til å forme ekko-kammere der kommunikasjon mellom forskjellige grupper og ulike meninger i liten grad finner sted. Sosiale medier kan styrke kommunikasjonen mellom mennesker som liker hverandre og deler livsorientering, men samtidig bidra til at grupper isoleres og utvikler nye former for ensomhet og utenforskap.

Begge understreker at vår tids ensomhetspandemi ikke kan løsrives fra dype økonomiske, politiske og moralske samfunnstrender. Ensomhet kan ikke overvinnes bare ved å legge til rette for at individene finner et nært fellesskap. Fellesskapet videreutvikle økonomi og politikk slik at samfunnet igjen gir rom for et felles «vi» og menneskene gjenvinner tilhørighet og tillit til et større vi<sup>18</sup>. Markedsøkonomien må

---

<sup>10</sup> Bekreftet i FHIs undersøkelse av livskvalitet og psykisk helse under koronaepidemien november-desember 2020

<sup>11</sup> Så alvorlig blir dette betraktet at Tracey Crouch i januar 2018 ble det offentligheten kalte «Statsråd for ensomhet» i den britiske regjeringen. I USA viser befolkningsundersøkelser at nesten halvparten av befolkningen føler seg ensomme og oversett, særlig blant unge mennesker rundt 20 år. Psykologen Peder Kjøs (Alene) og legen Ole Petter Hjelle (Lev til du blir hundre) har vist hvordan ensomhet også i Norge er en stor folkehelseutfordring psykisk og fysisk. FHIs undersøkelse av livskvalitet under koronaepidemien bekrefter at en tredjedel av studentene føler seg ensomme og at unge aleneboende sliter mest.

<sup>12</sup> Disney konsernet er bare et av flere ekstreme eksempler der forskjellen er 1-1424

<sup>13</sup> Jfr SSB 2020/13: Ulikheten betydelig større enn statistikken viser. Økning i ulikhet ved bruk av Gini-koeffisienten på inntekt fra 2001-2018 på 9%, tar en med tilbakeholdte inntekter i selskaper, økte forskjellen med 35%. De 1% rikeste andel av inntektene kan sammenliknes med situasjonen på 1870-tallet

<sup>14</sup> 2020 var Audi Etron til 730.000 Norges mest solgte bil.

<sup>15</sup> Sacks s 35

<sup>16</sup> Noreena Hertz: Ensomhetens århundre. Res Publica, 2020

<sup>17</sup> I flere stater har denne nyliberale ideologien blitt anvendt av autoritære stater fra Kina til Chile under Pinochet og anses av flere som en årsak til økende spenning mellom etniske grupper, for eksempel på Sri Lanka, fordi velferdsordninger som skaper integrasjon i samfunnet svekkes.

<sup>18</sup> Jfr Harald Eia: «Sånn er Norge» der forpliktelsen til fellesskapet er den vesentligste forklaringen på at Norge er det gode samfunnet i globale målinger

tjene utviklingen av et felles samfunn for alle og kan ikke løsrives fra etiske standarder. Dersom vi mislykkes med å skape en slik endring, kan alternativet for mange bli å slutte seg til autoritære, ekskluderende og splittende bevegelser som trumpismen i USA og Alternativ for Tyskland.

### **Kommunikasjonens teologi er tilstedeværelsens teologi**

*Communicare* er som vi vet det latinske opphavet til kommunikasjon. Opprinnelig betydning er «å gjøre felles». En bruksdefinisjon på kommunikasjon er en prosess for å forstå og dele mening<sup>19</sup>. Kommunikasjon er derfor både et antropologisk og teologisk kjernebegrep og er konstituerende for mennesket. Vi kan ikke tenke oss menneskehet uten kommunikasjon, uten en prosess mellom mennesker som skaper og former fellesskap og livsfølelse og danner et «vi»-samfunn, i Sacks terminologi.

Den treenige Guds natur er kjærlighetens kommunikasjon mellom personene i guddommen. Skaperverket blir til og hviler i denne kjærligheten.<sup>20</sup> Kommunikasjon er Den treenige Guds tilstedeværelse med, for og i sitt skaperverk. Skapelsens bydende ord, da Ordet ble menneske i inkarnasjonens mysterium og i pinsedagens åpenbaring i et mangfold av språk og i de mange fortellinger i den hebraiske bibelen og det nye testamentet, viser hvordan Gud er i kontinuerlig dialog med skapelsen og mennesket gjennom tale, handlinger og tegn. Kirkens oppdrag er i dialog med menneskers livsfølelse å hjelpe dem i sin livstolkning og delta i denne Guds kommunikasjon, og kommunisere hva Den treenige Gud har gjort og gjør for og i skaperverket, i Jesus Kristus og i Den hellige Ånds handlinger<sup>21</sup>.

Mennesket har gjennom sin historie hele tiden utviklet ulike arenaer og måter å kommunisere på. I de abrahamittiske religionene ble de muntlige fortellingenes kommunikasjon nedtegnet for å holde fast i enheten i fellesskapets fortellinger, og utvide distribusjonen av fortellingene i ulike geografiske steder og fellesskap.

I antikkens Athen var torget, dialogene og diskusjonene et sentralt kommunikasjonsrom. Vi kjenner dette fra Paulus sitt møte med de athenske menn på Areopagoshøyden. Det er denne fortellingen pave Johannes Paul II knyttet til da han allerede i 1990 fremholdt at kommunikasjon i dagens verden er det første Areopagos i vår tid. Kommunikasjonsmediene er blitt menneskers viktigste middel til informasjon og utdanning, for veiledning og inspirasjon i menneskers personlige liv, i familiene og for adferd i samfunnet.<sup>22</sup> I dag er dette langt sterkere og dypere, etter internett, smarttelefon og sosiale medier. Alt dette fantes ikke i 1990.

I vår egen tradisjon kan Luthers reformasjon betraktes som en gigantisk kommunikasjonsbegivenhet med endringer i liturgi og forkynnelse og ved bruk av datidens revolusjonerende boktrykkerteknologi. Den nye teknologien brakte budskapet og bevegelsen ut i folket.

Tilsvarende er Haugebevegelsen først og fremst en kommunikasjonsbevegelse, fra den mystiske kommunikasjonen mellom Gud og Hauge som var bevegelsens

---

<sup>19</sup> «Communication is defined as the process of understanding and sharing meaning». Jfr "What Is Communication?", section 1.2 from the book An Introduction to Group Communication .. An Etymological Dictionary of Modern English (Vol. 1). New York: Dover Publications, p. 338.

<sup>20</sup> Jfr Dictionary of the ecumenical movement: Communication. Sitat s 20 av Johannes de Graaf.

<sup>21</sup> William F. Fore: A theology of communication i Television and religion. 1987

<sup>22</sup> Encyclical Redemptoris mission 37

begynnelse, via den utrolige mengde trykksaker den produserte til samlingene der folk befant seg og bodde, nemlig i hjemmene.

Når kommunikasjonsmedier og arenaer blir endret, endres også kommunikasjonens innhold. Vi ser det tydelig i forholdet mellom Peters tale på pinsedag i Jerusalem og Paulus sin tale på Areopagos. Kjernen er den samme, men utformingen og utmyntingen har betydelig forskjeller og avspeiler mediets ulikhet og at apostlene hadde ulike målgrupper. For oss betyr det at vi må videreutvikle både form og innhold når vi som kirke er tilstede på de sosiale medienes arenaer.

Kommunikasjon er ikke først og fremst en informasjonskanal, men et middel til dialog og utvikling av fellesskap. Innholdet vårt må utvikles slik at det tilpasses den medieformen vi velger på samme måte som vi hele tiden veksler mellom muntlig og skriftlig form.<sup>23</sup>

Kommunikasjon i verden har den dobbeltheten som kjennetegner alt det skapte. På den ene siden er alt kommunikasjonen vår en gjenspeiling av Guds storhet og menneskets gjensidige avhengighet av Gud og hverandre. På den andre siden vil et hvert kommunikasjonsmedium, fra møtene èn til èn, større fellesskap og til dagens sosiale medier også reflektere menneskets grunnleggende frafall fra Guds kjærlighetsvilje. De vil gjenspeile maktforhold og maktmisbruk og krever derfor hele tiden korleksjon og kritikk. Det gjelder ikke minst dagens sosiale medier der, som vi så, ukontrollert maktkonsentrasjon og destruktiv forsterkning av ekkokamre, ulikhet og ensomhet er et skumle overslag.

Men like lite som Paulus avviste Areopagos fordi det var mennesker som trodde og levde annerledes enn det han forkynte, kan vi avvise vår tids kommunikasjonsarenaer fordi de også bærer i seg mulighet til det onde.

### **Kommunikasjon av kjærlighet kan knuse ensomheten**

I møte med den menneskelige og samfunnsmessige virkeligheten jeg har skisserte foran, blir det store spørsmålet for vår kommunikasjon med mennesker og samfunn hvordan vi kan knuse ensomheten.<sup>24</sup> Kirkens nøkkel til å overkomme menneskets eksistensielle ensomhet er etter min oppfatning hele tiden å minne mennesker om Guds kjærlighetshandlinger for dem og i dem.

Det må være omdreiningspunktet i vår kommunikasjon med samtidens livsfølelse.<sup>25</sup>

Kjærligheten er forankret i Den tre-enige Gud. Den er derfor ikke en eksklusiv kristen eller kirkelig eiendom. Alle mennesker er skapt i kjærlighet og bærer Guds bilde, slik Paulus fremholdt på Areopagos<sup>26</sup>.

Guds kjærlighet er opphavet til alle uttrykk for kjærlighet.<sup>27</sup> Kirken må utvikle sin spesielle praksis og budskap som en del og en aktør innenfor denne helheten. Vi må

---

<sup>23</sup> Pave Frans har valgt dette perspektivet på sin hilsen til Verdens Kommunikasjonsdag søndag før pinse i 2021, innstiftet av pave Paul VI i 1967. Årets tema er «Kommuniser med mennesker slik de er og der de er». Nettopp i en tid med krav om sosial distansering, gir kommunikasjonsmediene oss mulighet til den nærhet vi trenger for å dele og samles, sier pave Frans.

<sup>24</sup> Jfr tittelen på biskop Erik Vardens bok fra 2018: *The Shattering of Loneliness*. Bloomsbury 2018

<sup>25</sup> Jfr professor Werner Jeanrod innleder sin «Kärlekens teologi» med: «Alla kristna tänkare är ense om att kärleken står i centrum av den kristne gudstron... Kärlek syftar i Bibeln både på Guds väsen och på en av Gud given ordning för alla mänskliga relationer som alla bygger på varandra».

Werner Jeanrod: *Kärlekens teologi*, Verbum 2009

<sup>26</sup> Acta 17.26-28

<sup>27</sup> Jeanrod side 46 innledning og side 253 oppsummering.

ledsage mennesker til å finne kjærlighetens uttrykk i sine liv, tolke dette som Guds tilstedeværelse hos dem og stimulere kjærlighetens handlinger for nesten.

Jesu sammenstilling av dette i det dobbelte kjærlighetsbudet understreker den dype sammenhengen det er mellom kjærlighet til Gud og kjærligheten til nesten. Når Jesus blir bedt om å innholdsbestemme kjærligheten, forteller han liknelsen om den barmhjertige samaritan.

I den bibelske tradisjonen er kjærlighet til nesten langt mer enn en intuitiv og intendert følelse. Nestekjærlighet er handlinger innenfor samfunnets institusjoner som familie, lovverk, kongemakt og kommunikasjonsarenaer<sup>28</sup> og viser seg i inkludering, rettferdighet og respekt for skaperverket<sup>29</sup>.

Den gjensidige kjærligheten i relasjonen mellom Gud og menneske som mystikere i ulike religiøse tradisjoner søker å utvikle, isoleres aldri fra kjærligheten til nesten og til naturen<sup>30</sup>. De sentrale klosterbevegelsene har alle denne dobbeltheten i seg, og vi ser det også i dag når ulike romersk-katolske ordner er drivkraften i utviklingen av et radikalt, kirkelig samfunnsengasjement for nestekjærlighetens realisering i samfunnet..

31

## Tegn på kjærlighet i kommunikasjons virkelighet<sup>32</sup>

### Rom for kjærlighet

Kirkebyggene våre har i generasjoner vært rom for kjærlighet, for menneskenes møte med Guds kjærlighet i sakramentenes mystiske forening med Den treenige Gud, i prekenenes ord om Guds nåde, i pårørendes kjærlighet til sine barn og savnet av sine døde, og i feiringen av ekteskap. Mer enn det. Karl Ove Knausgård lar Egil, en person i hans siste roman *Morgenstjernen*, formulere<sup>33</sup> hvordan selve kirkerommet taler ved kirkeklokkene som minner Egil på dagen og gudstjenestefeiringen, kirkenes beliggenhet i naturlandskapet<sup>34</sup> og rommets symboler og utsmykning med røtter tilbake til 1100-tallet og utsmykning fra 1700-tallet.

---

<sup>28</sup> Jfr Jeanrod s.185 ff fremhever familien som en slik institusjon. I en luthersk sammenheng er det naturlig å inkludere staten som en institusjon som skal sikre nestekjærlighet ved å regulere makten og sette grenser for ondskapen (Jfr Rom 13). «Kirkens Grunn» fra 1942 er rettsstaten den avgjørende institusjonen for å sikre kontroll av makten og frihet fra overgrep og som legitimerer prestenes embedsnedleggelse i møte med den nasjonalsosialistiske staten

<sup>29</sup> Jfr Dnks Diakoniplan.

<sup>30</sup> Jfr Hildegard av Bingen

<sup>31</sup> Jeanrod løfter frem Beginbevegelsen av kvinnelige mystikere på 1200-tallet. De levde sitt radikale kall i nestekjærlighetens handlinger i møte med krig, pest og kirkelig forfall - og samtidig en inderlig lengsel etter forening med Gud i språket til datidens kjærlighetsdiktning. Hildegard av Bingens kjærlighetsmøter med det guddommelig ledet henne til både nestekjærlighet og kunnskapsutvikling av naturens ressurser til helbredelse og næring.

<sup>32</sup> Når vi skal finne frem til innholdet i vår kommunikasjon med kjærlighet som omdreiningspunkt i ensomhetens tidsalder, må vi utvikle denne integrerte dobbeltheten i vår tids kommunikasjonsvirkelighet. På den måten kan vi være med å forsterke sosiale og digitale medier som midler til å fremme kjærlighet og ikke destruksjon, styrke fellesskap og ikke ensomhet, mobilisere for nestekjærlighetens handlinger i stedet for apati, fremme respekt og mangfold i stedet for hat og ekskluderende fellesskap. Samtidig kan de gi nye muligheter til å gå i dybden i lengselen etter erfaring med Gud som den helt andre.

<sup>33</sup> «Jeg går dit (til kirken), tenkte jeg og reiste meg. Kunne være fint å høre på noe annet enn mine egne tanker. Og skulle det være uutholdelig, var det alltid noe å se på der inne... Jeg hadde gått til kirka noen ganger på turene mine... jeg likte å komme ut av skauen og se den ligge oppe på høydedraget: det var noe fascinerende arkaisk med et gudshus, mitt i naturen i vår moderne tid. Men inne i den hadde jeg aldri vært... det var merkelig å være i et rom som var så tett pakket med mening...men enda merkelige var det, tenkte jeg, at ikke noe av meninga lenger gjaldt». Knausgård s s.393ff

<sup>34</sup> Klavestad, Lars Ole: «Kirken i landskapet»

I møte med Egils ensomhet er kirkerommet en påminning om sammenhengen med tidligere generasjoner og mulighet til refleksjon. Ritualene er ikke noe han har laget på egenhånd, og de bryter dermed ensomhetens samtale med seg selv. Men utfordringen for Egil er at det kirkerommet kommuniserer, ikke gir ham reell opplevelse av mening.

Egil utfordrer oss på to hovedmåter.

Hvordan kan vi kommunisere at Guds kjærlighet formidler mening til mennesker som bare vagt har en tilknytning til det vi kaller Gud?

Hvordan kan vi i en digital virkelighet bidra til at mennesker oppdager kirkerommets non-verbale kommunikasjon?

Kan bevisst bruk av de digitale verktøyene øke muligheten for mennesker til å oppdage kirkerommets visuelle elementer? Kan de øke muligheten til å fortolke dem slik at de gir mening for folk? Kan det bidra til at mennesker erfarer rommets budskap om kjærlighet? Kan lystenning i hjemmene stimulert ved digitale medier være med å bygge bro mellom hjem og kirkerom?

Sosiale medier kan gi nye muligheter til å ledsage mennesker på deres reise innover mot Gudskjærlighetens tilstedeværelse i deres hjerter og sinn.

Uavhengig av korona-nedstengningen av det fysiske kirkerommet og andre møteplasser, vet vi at de sosiale mediene som Facebook, Instagram og Twitter er helt sentrale møteplasser. Det er der folk er. Vårt oppdrag er å kommunisere slik at disse digitale rommene blir kjærlighetens sted der mennesker kan erfare Guds tilstedeværelse i sine liv, og finne andre mennesker å dele sine livserfaringer med.

Resten av denne dagen vil vi utforske hvilket innhold vi da må utvikle, hvordan vi har gjort det med fortellinger fra Borg bispedømme og hva vi kan gjøre med grunnlag i de erfaringene vi har hentet i 2020.

En viktig dimensjon ved digitalisering og sosiale medier er deres potensiale for å revitalisere Guds tilstedeværelse i hjemmet. Møtene kan finne sted for hver enkelt i hjemmene. Men kan en ikke like godt også tenke seg at familiene kan samles om et digitalt budskap, gjerne formidlet via telefonen eller Youtube til smart-TV-en i stua, og slik hjelpe familiene til å gjenfinne et fellesskap som ellers står i fare for å atomiseres?

Vi ser hvordan kristne ekstremister ligger langt foran oss i en slik anvendelse av digitale medier. Vi kan ikke la andre røster som ikke hjelper mennesker til å huske på det dobbelte kjærlighetsbud dominere torget.

### [Nettverk for nestekjærlighet](#)

Vi har sett mange eksempler på hvordan sosiale medier har gjort det mulig å mobilisere nestekjærlighet med bursdagshilsener, trøst til sørgende lystenning, pengeinnsamlinger, støtteopprop til forfulgte og fengslede. I Gjerdrum katastrofen så vi hvordan Facebook var mediet som mobiliserte innsamling av både klær, leker og mat og penger i tillegg til lystenning og sørgebudskap.

Nestekjærlighetens handlingsarenaer er blitt mange og hjelper oss til å bryte ut av vår egen boble. Men mange av oss opplever at det er så mange kall til handling og så mye informasjon at det er lett å havne i både apati, kynisme og likegyldighet. Vårt mål må være at kirken i de digitale rommene er et sted der mennesker kan finne en meningsfull og bærekraftig livstolkning og få inspirasjon til å delta i nestekjærlighetens



handlingsalternativer lokalt, nasjonalt og globalt. <sup>35</sup> Vi må gjøre de digitale arenaene til møtepunkter med Gud og vår neste.

### Mobilisering for nestekjærlighet

Vi har sett hvordan sosiale medier har blitt brukt til å mobilisere for hat og løgn og alternativ virkelighetsbeskrivelse både til høyre og venstre, både blant kristne og muslimer. Dette ser vi ikke minst i USA, men vi finner det også hos oss. Ledelsen i moskeen i Lislebyveien tilskriver internett og sosiale medier et vesentlig ansvar for at så mange derfra lot seg overbevise om at IS sin karikatur av islam er den rette. Det samme kan sies om kristne nettsteder, et av dem følger jeg på Twitter og har navnet «End times update».

Vi har også sett hvordan sosiale medier gjorde den arabiske våren effektiv og hvordan de har gitt helt andre handlingsmuligheter for fattigfolk til handel og utdanning.

En tilstedeværelse på disse medieflaten med en bevisst bruk av målgruppestyring, algoritmer og annet håndverk slik at mobilisering for nestekjærlighet, solidaritet med undertrykte og støtte til forfulgte og marginaliserte blir det første som slår inn når en søker etter religion, kirke eller Gud er det vårt ansvar å sikre. En annen verden er mulig, men da må vi være med å transformere torgene og handlingsfellesskapene til på være rom og nettverk for kjærlighet.

### Konklusjon

Mer himmel på jord er å gi mennesker i ensomhetens tidsalder glimt av kjærlighet de kan knytte seg til og erfare i sine liv. Alene er det umulig er det umulig å flytte ensomhetens fjell, men sammen kan vi fortsette å bære stein til kjærlighetens katedral – hver på vårt sted og sammen med alle mennesker og organisasjoner av god vilje.

---

<sup>35</sup> Jfr Faktisk og deres Skoleprosjekt Tenk.. Sigrd Solum i DAx18 11.1.2021 vedr konspirasjonsteorier på sosiale medier konkluderer hun: «Det er behov for en dugnad for voksenopplæring». Ellers har vi kirkelige organisasjoner som kan hjelpe oss, Kirkens Nødhjelp, Kirkenes Verdensråd og Det lutherske Verdensforbund, SMM-organisasjonene, barne- og ungdomsorganisasjonene og Kirkens Bymisjon for må nevne de mest sentrale.